

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Katrin Paal

Vasakpoolsus Eesti erakondade valimisprogrammides

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Rein Toomla, MA

Tartu 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....

/Katrín Paal/

SISUKORD

1. TEOREETILISED ALUSED	5
1.1 Vasakpoolsuse sisu	5
1.2 Erakondade vasak- ja parempoolsuse mõõtmine	6
1.2.1 Vasak- ja parempoolsuse mõõtmine valimisprogrammide abil	7
1.3 Erakondade enesemääratlus	10
2. METODOLOOGIA	12
2.1 Analüüsimetod	12
2.2 Kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA	13
3. TULEMUSED JA ANALÜÜS	15
3.1 XIII Riigikogu nelja suurema erakonna vasakpoolsus	15
3.1.1 Vasakpoolsuse kujundajad erakondade programmides	18
3.2 Järeldus ja diskussioon	24
KOKKUVÕTE	27
SUMMARY	29
KASUTATUD ALLIKAD	31
LISAD	33

SISSEJUHATUS

Erakonnad avaldavad enne valimisi enda poliitilise positsiooni määramiseks oma valimisprogrammid. Nende põhjal peaks valijal olema lihtsam otsustada, kelle poolt tulevastel valimistel hääletada. Programmide abil panevad valijad oma eelistused paika ning valivad endale meelepärase erakonna, mis ühilduvad nende enda vaadete ning väärtustega. Kui valija loeb valimisprogramme, peaks ta sisu järgi aru saama, millisesse leeri kuulub – kas vasakpoolsesse või parempoolsesse.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada, millest kujuneb XIII Riigikogu nelja suurema erakonna vasakpoolsus. Uurimus viidi läbi, sest varem pole uuritud, mis kujundab XIII Riigikogu erakondade vasakpoolsuse. Samuti saab töö tulemuste põhjal järgnevate aastate valimisprogramme läbi töötada ning uurida, kas erakondade valimisprogrammides esinevate vasakpoolsete väärtuste protsent muutub ning mis kujundab erakondade vasakpoolsuse järgnevatel aastatel. Uurimus on oluline eelkõige valija jaoks, et teada, millise erakonna poole valimistel kalduda ning milliste vasakpoolsete väärtustega valija ise enim ühildub.

Vaatluse alla võeti XIII Riigikogu koosseisu kuuluva nelja suurema erakonna valimisprogrammid 2015. aasta valimisteks. Need neli erakonda on (saadud mandaatide järjestuses) Eesti Reformierakond (REF), Eesti Keskerakond (KESK), Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE) ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liit (IRL). Koalitsiooni kuuluvad XIII Riigikogu koosseisus Eesti Reformierakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liit. Opositsioonis on Eesti Keskerakond. Uurimusest jäeti välja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ja Eesti Vabaerakonna programmid, sest nende valimisprogrammid ja visioon pole niivõrd selged kui neljal suuremal erakonnal XIII Riigikogus. Eesti Vabaerakonna visioon ning programm pole veel täiesti selge just selle tõttu, et Eesti Vabaerakonna puhul on tegemist väga uue erakonnaga. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valimisprogrammi visioon ning selgus on välja kujunemata seepärast, et varem pole nad Riigikogus praeguses koosseisus olnud ning seetõttu ei saa nad väga selgeid ning konkreetseid lubadusi veel anda. Samuti on Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valimisprogramm 2015. aastaks väga lühike võrreldes suuremate erakondadega, et selle põhjal teha järeldusi erakonna vasakpoolsuse kujundajatest.

Valimisplatvormide uurimisel ja analüüsimisel võeti aluseks Euroopa Poliitikauuringute Konsortsiumi (*European Consortium for Political Project*) all tegutsevate MRP (*Manifestoes Research Project*) teadlaste poolt välja pakutud kakskümmend kuus vasak- ja parempoolsusele omast väärtust, millest kolmteist on omased vasakpoolsusele. Need kolmteist väärtust on välja toodud töö metodoloogia peatükis. Töö läbiviimisel kasutatakse kvalitatiivset andmeanalüüsi ning selle teostamiseks kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA.

Töö teoreetilises osas kirjeldatakse lühidalt vasakpoolsuse sisu. Samuti seletatakse lahti, mida tähendab erakondade valimisprogrammide põhjal vasak- ja parempoolsuse uurimine ning antakse põgus ülevaade erakondade enesemääratlusest. Töö teises ehk metodoloogiat puudutavas peatükis kirjeldatakse analüüsimeetodit ning tutvustatakse veidi lähemalt kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA. Uurimuse viimases peatükis antakse ülevaade analüüsitulemustest ning tehakse järeldused.

1. TEOREETILISED ALUSED

1.1 Vasakpoolsuse sisu

Vasak- ja parempoolsus on maailmavaated, mis kannavad erinevaid ja omavahel justkui võistlevaid tõlgendusi sellest, kuidas elu tuleks elada ning kuidas ühiskonda tuleks valitseda. Vasak- ja parempoolsed ideoloogiad vaadeldakse kui paigutusena ideedest ja hoiakutest. Poliitilised ideoloogiad ei ole vaid vahendid poliitilistes teemades orienteerumiseks, vaid tekitavad ka teatud kuuluvustunnet. See on oluline üksteisest eristumiseks või vastupidiselt sarnase mõtlemisviisiga gruppide moodustamiseks (Caprara & Vecchione, 2015: 2). See kehtib ka erakondade kohta, sest igal erakonnal on kas vasak- või parempoolne ideoloogia, mille abil leida endale liitlaseid või hoopis aru saada, kellele vastanduda.

Sellised mõõtmed, nagu vasakpoolne-parempoolne, on väga tõhusad raamistikud, mida kasutatakse tihti ka massimeedias. Seda nende inimeste tarbeks, kellel puudub selge arusaam vasak- ja parempoolsetest ideoloogiast (Converse, 1964: 18). Seega peaksid erakondade valimisprogrammid poliitikakaugetele inimestele olema headeks teejuhtideks ja aitama inimesel aru saada, millise ideoloogia pooldaja ta on ning keda valimistel eelistada.

Vasakpoolsusest mõeldakse enamasti kui liberalismist ehk inimeste vabadusest ja võrdsusest. Vasakpoolsete erakondade üldine põhimõte on püüdlus üksikisiku vabadust ja võrdsust edendada, kuid igale erakonnale jääb siinkohal ruumi ise paika panna, mida vabadus nende jaoks tähendab. Vasakpoolsed usuvad, et inimesed on võimelised vabalt elama. Samuti oluline aspekt vasakpoolsete erakondade põhimõtetes on võrdsus (mis omakorda on oluline element vabadusest. Igaühel peaks olema võrdne võimalus eduks. Lühidalt öeldes on vasakpoolsus üksikisiku vabaduse edendamine, kus samal ajal püütakse garanteerida võrdseid võimalusi sallivas ühiskonnas (Ball, 1995: 51-53).

Bartolini (2000) on öelnud, et vasakpoolsus tähendab muutuseid ja nende pooldamist. Vasakpoolsus on nii poliitiline, majanduslik kui ka sotsiaalne võrdsus. Lipset toob välja, nagu Bartolinigi, et vasakpoolsus tähendab ühiskondlikke muutuseid, nende eest seismist ning muutuste läbiviimist (Lipset, 1954: 1135).

Seega tähendab vasakpoolsus seda, et erakonnad püüavad ühiskonda erinevates valdkondades võrdsemaks muuta ning tagada iga ühiskonna liikme võimalikult suure heaolu.

1.2 Erakondade vasak- ja parempoolsuse mõõtmine

Vasak- ja parempoolsust on uuritud nii erakondade valimisprogramme analüüsides kui ka muudel viisidel. Küll aga pole autorile teadaolevalt varem uuritud seda, mis kujundab vasakpoolsuse erakondade valimisprogrammides, mida uuritakse käesolevas töös.

Erakondade vasak- ja parempoolsust on mõõdetud nii valimisprogrammide abil, valijaskonna seisukohtade abil kui ka ekspertide vaatluste põhjal. Igal viisil on oma plussid ja miinused ning kriitikat on kõigi meetodite kohta. Olenemata kriitikast, jõutakse siiski seisukohale, et kõikide meetodite võrdlusel on tulemused vaevu erinevad (Huber 2000, Hug & Schulz, 2007: 307 kaudu).

Vasak- ja parempoolsust on oma magistritöös „Poliitiline teadlikkus ning vasak- ja parempoolsuse sisu areng postkommunistlikus ühiskonnas: Eesti 1991-2007“ uurinud Kats Kivistik, kes uuris vasak- ja parempoolsust valijate poliitilise teadlikkuse põhjal. Uurimuse läbiviimisel kasutati küsitlusi aastatest 1991-2007, kus osales Eesti elanikkond vanuses 15-74. Uurimusest selgus, et taasiseseisvunud Eesti ühiskonnas on toimunud poliitilise teadlikkuse kasv, kuid selgete vaadete kujunemine ühiskonnas on pikk protsess. Sellele võiks kaasa aidata vasakpoolsuse selgem väljakujunemine ning sotsiaalmajandusliku dimensiooni tugevnemine (Kivistik, 2007). Antud tööst võib järeldada, et käesolev uurimus võib poliitilise teadlikkuse kasvule kaasa aidata, sest töös uuritakse vasakpoolsuse kujundajaid Eesti erakondades ning see võib kaasa aidata vasakpoolsuse selgemale väljakujunemisele.

Valijaskonna seisukohalt on vasak- ja parempoolsust uuritud Likerti skaala abil. See skaala väljendab inimeste suhtumist mingisugusesse teemasse. Seda skaalat on kasutatud Geoffrey Evansi, Anthony Heathi ja Mansur Lalljee uurimuses „Measuring left-right and libertarian- authoritarian values in the British electorate“, et uurida Briti valijaskonna vasak- ja parempoolseid väärtushinnanguid. Likerti skaalal kasutatakse viie kuni seitsme punktiga skaalat seisukoha väljendamiseks, mis üldiselt piirduvad „nõustun“ ja „ei nõustu“ formaadiga. Sellest uurimusest tuleb välja, et Briti valijaskonnal on järjekindlad ja stabiilsed vaated vasak- ja parempoolsusest (Evans et al., 1996).

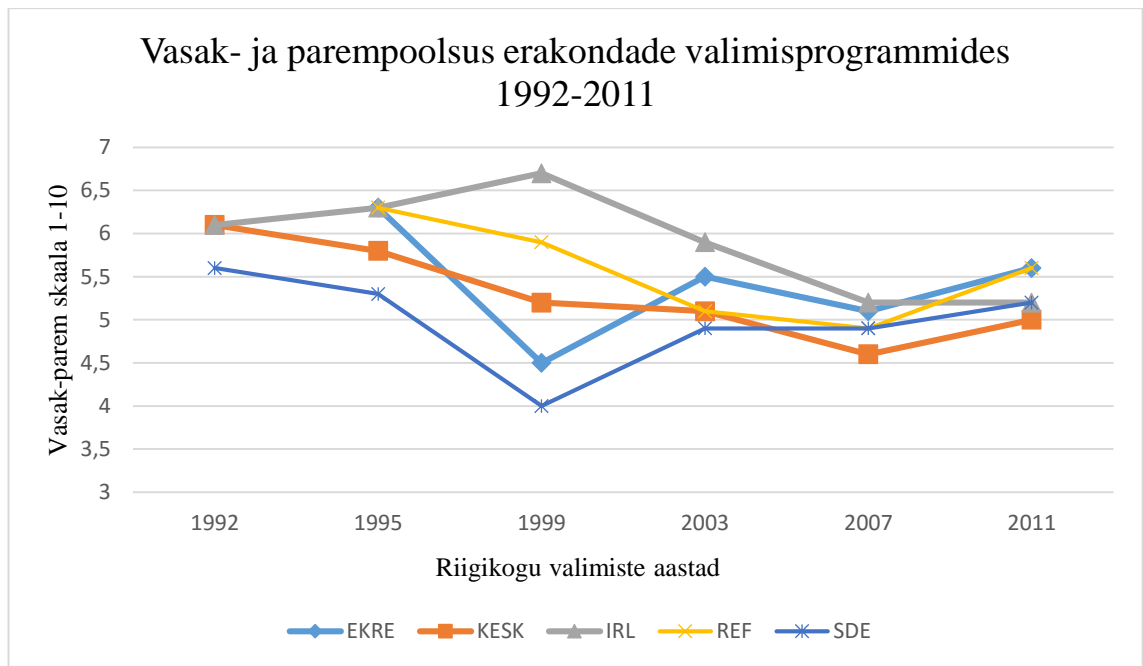
1.2.1 Vasak- ja parempoolsuse mõõtmine valimisprogrammide abil

Nagu eelmises peatükis on välja toodud, siis vasak- ja parempoolsust on uuritud ka muudel viisidel. Käesolevas töös uuritakse aga seda, millest kujuneb XIII Riigikogu nelja suurema erakonna valimisprogrammide vasakpoolsus, mida autorile teadaolevalt varem tehtud ei ole.

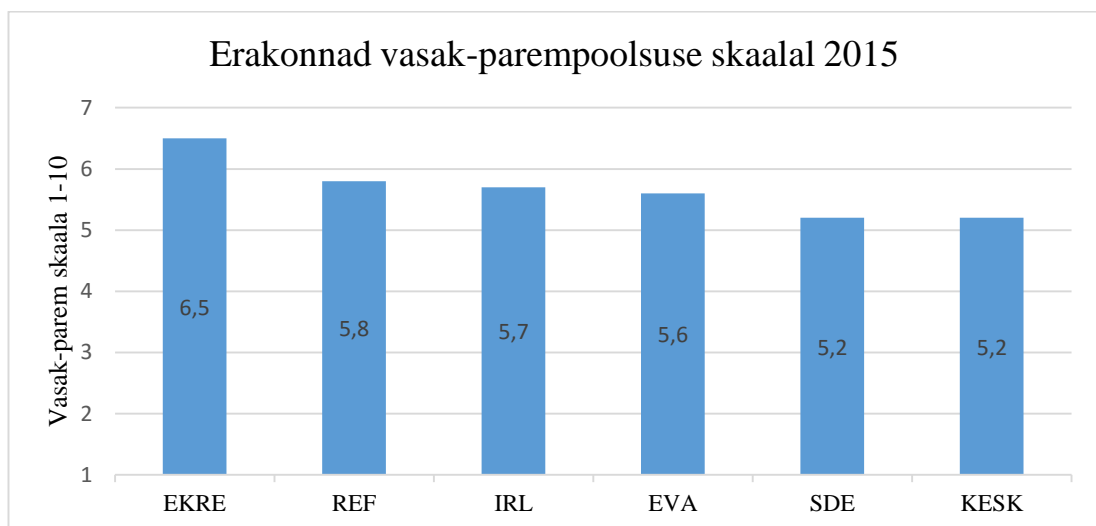
Wouter van der Brug uuris oma töös „Voters’ Perceptions and Party Dynamics“ erakondade vasak- ja parempoolsust valijate arusaamade põhjal vasak- ja parempoolsusest, kasutades selleks erakondade valimisprogramme. Töö tulemused näitavad, et valijate ettekujutus vasak- ja parempoolsusest on vägagi seotud erakondade valimisprogrammide sisuga (van der Brug, 1999).

Otseselt vasak- ja parempoolsust erakondade valimisprogrammides uurivad MRP teadlased pidevalt kogu maailmas ning Eestis on varasemate aastate (1992-2011) ja 2015. aasta valimisprogramme analüüsinud Rein Toomla. 1992-2011 aastate valimisprogrammide vasak- ja parempoolsust näitab joonis 1 ning 2015. aasta valimisprogrammide vasak- ja parempoolsust näitab joonis 2.

Nii joonisel 1 kui joonisel 2 tähendab 1 vertikaalskaalal äärmuslikku vasakpoolsust, 10 äärmuslikku parempoolsust ning 5,5 tähendab tsentrit. Tulemused saadakse valemi põhjal, kus aluseks võetakse kõik valimisprogrammis öeldud laused. Seejärel selekteeritakse välja, kui palju on vasakpoolsete kolmeteistkümne väärtuse alla kuuluvaid lauseid või osalauseid ning kui palju on parempoolsete kolmeteistkümne väärtuse alla kuuluvaid lauseid. Kui tavaliselt paigutatakse erakonnad skaalale -100 kuni +100, siis joonisel 1 ja joonisel 2 on skaala teisendatud väärtustele 1-10, et vältida negatiivseid hinnanguid ning skaalat oleks lihtsam lugeda. Joonis 1 näitab, kuidas aastate jooksul on Eesti erakonnad vasak-parem skaalal liikunud.

Joonis 1. Erakondade vasak- ja parempoolsus valimisprogrammides 1992-2011 (Allikas: Rein Toomla)

Joonis 2. Vasak- ja parempoolsus erakondade valimisprogrammides 2015. aastal (Allikas: Toomla, 2015)

Valimiskampaania jooksul võtavad erakonnad mingisuguseid poliitilisi seisukohti ning edastavad neid valijatele. Üks tavalisemaid viise selleks demokraatlike erakondade puhul on valimisprogrammide avaldamine. Valimisprogrammi nimetatakse erakonna ühiseks dokumendiks, mis peab olema heaks kiidetud terve erakonna poolt (Klingemann, Hofferbert & Budge, 1994: 21). Käesolevas töös kasutatakse samuti erakondade vasakpoolsuse uurimiseks erakonna ühiseid dokumente. Antud juhul on need erakondade valimisprogrammid 2015. aasta valimisteks.

Empiirilised uurimused võrdlevas poliitikas põhinevad aina enam ruumilise idee põhjal, mis panevad meid ära kasutama erakondade positsioone poliitikamaastikul. Seepärast on hädavajalik omada võimalikult palju usaldusväärseid andmeid poliitilistest seisukohtadest, seda nii rahvusvaheliseks kui ka ajaliseks võrdluseks (Franzmann & Kaiser, 2006). Kuna erakondade valimisprogrammid on väga mahukad ning sisaldavad palju andmeid, siis on need head allikad võrdlevas poliitikas erakondade positsioonide määramiseks poliitilises ruumis.

Vasak- ja parempoolsuse mõõtmine erakondade valimisprogrammide abil on maailmas küllaltki populaarne, aga samas vastuoluline ning saanud palju kriitikat. Küll aga on erakondade poliitiliste seisukohtade ning erakonnasiseste erinevuste määramine võrdleva poliitika ülimalt oluline osa (Mölder, 2016).

Näiteks on palju kriitikat antud meetod saanud mitmekesiste riikide erakondade valimisprogrammide analüüsimisel, sest selle meetodi kasutamisel on saadud ebaeenvaid vasak- ja parempoolsuse tulemusi. Sellised riigid on näiteks Austria, Belgia, Taani, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia ja Holland. Sellistes riikides ei näita antud töös kasutatav meetod erakondade poliitilisi positsioone, vaid valmidust oma positsiooni muuta vastaval poliitilistele olukordadele. Mitmekesistes ja multikultuursetes riikides liiguvad erakonnad vastavalt valijate eelistusele kas rohkem tsentrisse või muudavad oma poliitilist asukohta, et muuta valijate arusaama erakonna eelmisest positsioonist. Mõlemal juhul rõhutavad erakonnad teatud küsimusi oma valimisprogrammides, et valijatele märku anda oma positsiooni muutmise kohta (Pelizzo, 2003). See tähendab seda, et mitmekesistes riikides on raske erakondi vasak- ja parempoolsuse skaalale paigutada, sest igal valimisaastal on tulemused erinevad, kuna pärast iga valimisaastat muudavad erakonnad oma positsioone. Eesti erakondade puhul on aga tulemused aastate jooksul olnud üsna stabiilsed ning vasak-parem skaalal suuresti liikunud ei ole, väljaarvatud perioodil, kui erakonnad alles oma visiooni paika panevad. Sellest võib järeldada, et Eesti pole nii multikultuurne ega mitmekesine, et tuleks mitmele grupile meele järgi olla. Seega usub autor, et Eestis on erakondade valimisprogrammide abil erakonna poliitilise positsiooni määramine kindlasti omal kohal ning ebaeenvaid tulemusi analüüsimisel tekkida ei tohiks.

Autor on nõus, et selliste analüüside läbiviimisel tuleb olla kriitiline, sest iga analüüsija mõistab valimisprogrammide sisu erinevalt ning seetõttu võivad tulemused

vasakpoolsusest veidi erineda. Samuti on autor nõus, et erakondade poliitiliste seisukohtade määramine on oluline. Sama tehakse ka käesolevas töös, kus erakondade valimisprogrammide abil analüüsitakse erakondadevahelisi erinevusi vasakpoolsuse kujundajates.

Erakondade vasak- ja parempoolsuse määramine erakondade valimisprogrammide abil on populaarne. Seda põhiliselt kahe aspekti alusel. Esiteks on valimisplatvormides sisalduvad andmed suurel määral erapooletud. Seda seepärast, et valimisplatvormid võimaldavad täpsemat ja esinduslikumat ettekujutust sellest, kus teatud osapooled poliitikas asetsevad ning seda ilma igasuguse varasema teadmista nende varasemast poliitikast (Dinas & Gemenis, 2010).

Teiseks on MRP teadlased suutnud aastatega koguda suure hulga andmeid, mida ei saa võrrelda mõne teise analüüsimeetodiga nagu seda on siiani võimaldanud erakondade valimisprogrammide abil vasak- ja parempoolsuse mõõtmine. Selle andmete kogumise tagajärjel on MRP teadlaste meetod kerkinud silmnähtavalt populaarseimaks lähenemiseks, millega erakondade poliitilisi positsioone ennustatakse ning analüüsitakse (Dinas & Gemenis, 2010). Kuigi selline vasak- ja parempoolsuse mõõtmise viis on siiani kõige populaarsem meetod, on siiski sellele ka kriitikat, kuid midagi tõhusamat ning erapooletumat pole samuti leitud. Autor nõustub, et tegemist on väga andmemahuka analüüsimeetodiga - antud töö käigus töödeldi läbi võrdlemisi suur hulk andmeid.

1.3 Erakondade enesemääratlus

Neli suuremat erakonda XIII Riigikogus on oma kodulehtedelt leitatavate iseloomustuste alusel end määratlenud kas liberaalseks või konservatiivseks. Siiski pole nad kodulehtedel selgelt välja toonud, kas tegu on vasak- või parempoolse erakonnaga.

Eesti Keskerakond on oma koduleheküljel end iseloomustanud järgmiselt: „Oleme kaitsnud ja ellu viinud oma seisukohti, otsinud ja leidnud selliseid poliitilisi lahendusi, mis on aidanud Eesti ühiskonnal astuda demokraatlike riikide perre inimkaotusteta ja verd valamata. Oleme humanistlike eesmärkidega ühendus ja tahame kindlustada poliitiliste otsuste ning demokraatlike reformide kaudu eesti rahvale turvalise elu Eestis ja maailma rahvaste hulgas.“ Seega võib siin teha järelduse, et tegu on vasakpoolse erakonnaga, sest seisab demokraatlike väärtuste eest ning tahab kindlustada rahu ühiskonnas.

Eesti Reformierakonna kodulehel seisab, et erakond on liberaalse maailmavaate esindaja, kelle põhilised eesmärgid on majanduskasv ning vabadus ja inimõigused. Erakond on kirja pannud, et nende „poliitika rajaneb lihtsatel liberaalsetel väärtustel, nagu üksikisiku vabadus ise otsustada, ettevõtlike inimeste ja ettevõtjate kaitse, madalad maksud ja sallivus.“ Selle info põhjal saab järeldada, et Reformierakond on parempoolne erakond, sest väärtustavad peamiselt vabadust ja inimõigusi ning nende jaoks on oluline edendada ettevõtlust.

Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna missioon on nende sõnul „luua Eestis rahva üksmeelele rajanev heaoluriik, milles iga inimene tunneb end väärtuslikuna.“ Nende väärtused on võrdsus, õiglus, solidaarsus ja töö väärtustamisele tuginev majandusmudel. Samuti soovivad sotsiaaldemokraadid vähendada „ühiskonnas ebavõrdsust nii inimeste kui ka piirkondade vahel” ning tagada „kõigile osaluse heaolu kasvus. Sotsiaaldemokraatia vähendab vaesust ning piirab ahnitsemist ja priiskamist.“ Sotsiaaldemokraatide poliitika vastab nende sõnul „üldisele õiglustundele, põhinedes ühiskonna tähelepanul kõigi oma liikmete suhtes. Sotsiaaldemokraatia kindlustab kvaliteetse ja kättesaadava arstiabi ning toetuse ja hoolekande erivajadustega inimestele ja eakatele.“ (SDE kodulehekülg) Seega võib Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kodulehel oleva info põhjal väita, et tegu on vasakpoolse erakonnaga, kuna väärtustab tugevalt sotsiaalsete teenuste kättesaadavust kõigile ning samuti võib välja lugeda riigi suurt osalust majanduses.

Erakond Isamaa ja Res Publica Liit on enda sõnutsi rahvuslik-konservatiivne erakond. Erakonna peamised väärtused on rahva kestvus, peredele kindlustunde tagamine ning hea haridus. Samuti on nad seisukohal, et „hea elu aluseks peab olema üksnes töö ja ettevõtlikkus. Riigi abirahad peavad tagama hädasolijatele toimetuleku, kuid mitte hea elu.“ (IRLi kodulehekülg) Erakonna peamised väärtused vastavad selgelt parempoolsetele väärtustele, seega on Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu puhul kindlasti tegemist parempoolse erakonnaga. Kättesaadavast infost on võimalik välja lugeda traditsioonilise moraali hindamist ning ettevõtluse arendamist. Samuti on nad enda kodulehel välja toonud selle, kuidas erakond sündis. Kuna erakond on sündinud ühe rahvuslik-konservatiivse erakonna (Rahvuslik Koonderakond „Isamaa“) ning parementsentristliku rahvapartei (Isamaaliit) ühinemisel (IRLi kodulehekülg), siis näitab ka see, et tegu on parempoolse erakonnaga XIII Riigikogus.

2. METODOLOOGIA

2.1 Analüüsimeetod

Vasakpoolsuse analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset analüüsi. Analüüsimisel kasutati kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA (versioon 12). Erakondade programmid võeti erakondade kodulehekülgedelt, mis olid kättesaadavad 2016. aasta seisuga. Seejärel laeti need PDF-failina üles kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvarasse MAXQDA, kus autor analüüsis erakondade programme kolmeteistkümne vasakpoolsusele iseloomulike väärtuse alusel.

Selle töö raames uuriti erakondade valimisprogramme MRP (*Manifestoes Research Project*) teadlaste poolt välja pakutud väärtuste abil. Kokku on väärtuseid kakskümmend kuus, millest kolmteist on omased vasakpoolsusele. Tabelis 1 on välja toodud kõik kakskümmend kuus väärtust. Vasakpoolsete väärtuste selgitused on välja toodud lisas 1.

Vasakpoolsus	Parempoolsus
Antiimperialism	Militarism, positiivne
Militarism, negatiivne	Vabadus ja inimõigused
Rahu	Konstitutsionalism, positiivne
Internatsionalism, positiivne	Poliitiline autoritaarsus
Demokraatia	Vabakaubandus
Reguleeritud turg	Majanduslikud stiimulid
Majanduse planeerimine	Proteksionism, negatiivne
Proteksionism, positiivne	Majanduslik alalhoidlikkus
Kontrollitud majandus	Sotsiaalsete teenuste piiramine
Natsionaliseerimine	Rahvuslik elulaad, positiivne
Sotsiaalsete teenuste laiendamine	Traditsiooniline moraal, positiivne
Hariduse laienemine	Seadus ja kord
Töötavad grupid, positiivne	Ühiskondlikkus

Tabel 1. MRP teadlaste poolt välja pakutud vasak- ja parempoolsed väärtused (Budge, 2013).

MRP teadlased on valimisplatvorme nende väärtuste alusel uurinud juba 1970. aastatest ning pidevalt oma arusaami aastate jooksul täiendanud (Toomla, 2011). Siiski pole autorile teadaolevalt nende väärtuste põhjal uuritud, mis kujundab kas vasak- või

parempoolsuse erakondade valimisprogrammides. Uuritud on vaid seda, kas erakond on vasak- või parempoolne. Antud töös uuriti aga vasakpoolsuse kujundajaid erakondade valimisplatvormides.

Neid väärtuseid silmas pidades töötati läbi erakondade valimisprogrammid 2015. aasta valimistel. Kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvaras MAXQDA otsiti nendele väärtustele vastavaid lauseid või osalauseid, et teha kindlaks, mis kujundab erakondade programmides vasakpoolsuse. Valimisprogrammis esinevad laused või osalaused paigutati erinevatesse väärtuste gruppi.

Kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvarasse MAXQDA sisestati need kolmteist vasakpoolsusele omast väärtust (tabel 1), mille alusel valimisprogramme kodeerida. Töös kasutati MRP metoodikat, mis tähendab seda, et kõik erakondade valimisprogrammides olevad laused ja osalaused tuleb kodeerida kas vasak- või parempoolse väärtuse alla. MAXQDA-s avati erakonna valimisprogramm ning seejärel selekteeriti valimisprogrammis olnud lause ning kodeeriti vastavalt õige vasakpoolse väärtuse alla. Näiteks valimisprogrammist A lause „Arstiabi ja teiste tervishoiuteenuste parem kättesaadavus.“ kodeeriti Vasakpoolsus ja selle raames Sotsiaalsete teenuste laiendamine.

2.2 Kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA

Töö läbiviimisel kasutati kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA, sest tegemist on programmiga, mis aitab analüüsida erinevaid struktureerimata andmeid nagu näiteks intervjuud, artiklid, meedia ja küsitlused (MAXQDA koduleheküljel). Kuna erakondade valimisprogrammid on samuti struktureerimata andmed, siis on MAXQDA õige tarkvara antud uurimuse läbiviimiseks ning andmete kodeerimiseks.

MAXQDA-d saab kasutada selleks, et hallata kõiki vajalikke uurimisprojekte. Näiteks importida andmeid intervjuudest, fookusgruppidest, *online*-küsitlustest, veebilehtedelt, piltidelt, heli- ja videofailidest, arvutustabelitest ja bibliograafilistest materjalidest (MAXQDA koduleheküljel). Antud töö raames oli see väga kasulik, sest nii olid kõik valimisprogrammid kogu aeg ühes kohas kättesaadavad.

Kõne all olev programm võimaldab olulise informatsiooni andmestikus märkida erinevate koodide, värvide ja sümbolitega. Samuti on võimalik teha automaatset kodeerimist, et otsida sõnu ja organiseerida oma mõtted ja teooriad märkmetesse (MAXQDA koduleheküljel). Kuna tegemist on väga lihtsa programmiga, siis saab selle

abil valimisprogrammides kodeeritud laused ja osalaused kiirelt ja efektiivselt välja otsida. Antud töös kasutati just seda tarkvara, sest autor on seda varem koolitööde käigus kasutanud.

3. TULEMUSED JA ANALÜÜS

Antud peatükis kirjeldatakse saadud tulemusi analüüsides erakondade valimisprogramme 2015. aastaks. Kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvaras MAXQDA otsiti XIII Riigikogusse kuuluva nelja suurema erakonna valimisprogrammidest MRP (*Manifestoes Research Project*) teadlaste poolt kirja pandud vasakpoolsusele omaseid väärtuseid. Vasakpoolseid väärtuseid oli MRP teadlaste järgi kolmteist. Vasakpoolsuse kujundaja leidmiseks sisestati vasakpoolsusele omased väärtused MAXQDA-sse ning seejärel töötati läbi kõigi nelja suurema erakonna programmid. Valimisprogrammide pikkused olid väga erinevad. Eesti Keskerakonna ja Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmid olid vastavalt 33 ning 44 lehte pikad. Eesti Reformierakonna ja Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammid olid aga vastavalt 95 ning 120 lehte pikad. Seega kulus kahe viimase valimisprogrammi läbitöötamiseks tunduvalt rohkem aega kui Eesti Keskerakonna ning Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmide analüüsimiseks, sest tegu on keskmisest pikemate valimisprogrammidega.

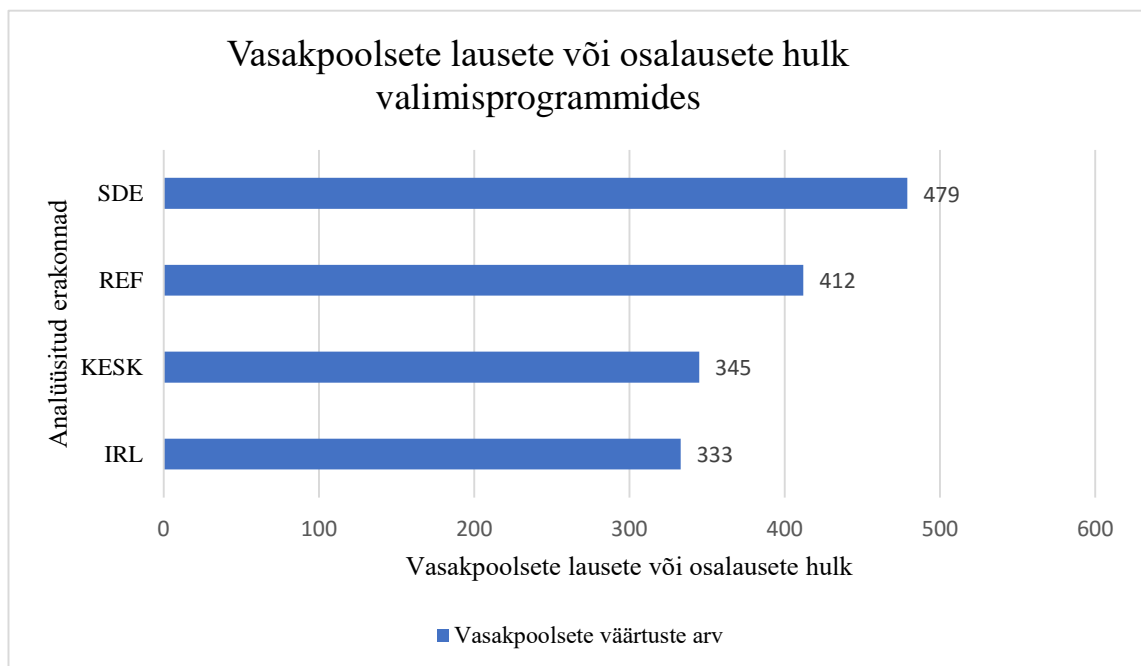
3.1 XIII Riigikogu nelja suurema erakonna vasakpoolsus

Erakondade valimisprogrammidest otsiti laused ja osalauseid, mis mahuvad MRP kodeerimissüsteemi järgi vasakpoolsete väärtuste alla. Tabelis 2 olevad numbrid tähendavad erakondade 2015. aasta valimisprogrammidest leitud lauseste ja osalauseste hulka. Osalause on osa liitlausest, mis moodustab justkui eraldi osa lausest, mis erineb tervest liitlausest endast. Tabel 2 näitab, kui palju hulgaliselt teatud väärtuseid erakondade valimisprogrammides esines.

	ERAKOND			
Väärtus	IRL	KESK	REF	SDE
Antiimperialism	2	1	3	0
Militarism, negatiivne	0	3	0	0
Rahu	13	19	10	16
Internatsionalism, positiivne	29	29	71	42
Demokraatia	16	21	25	28
Reguleeritud turg	2	7	10	12
Majanduse planeerimine	5	16	3	67
Proteksionism, positiivne	1	8	2	15

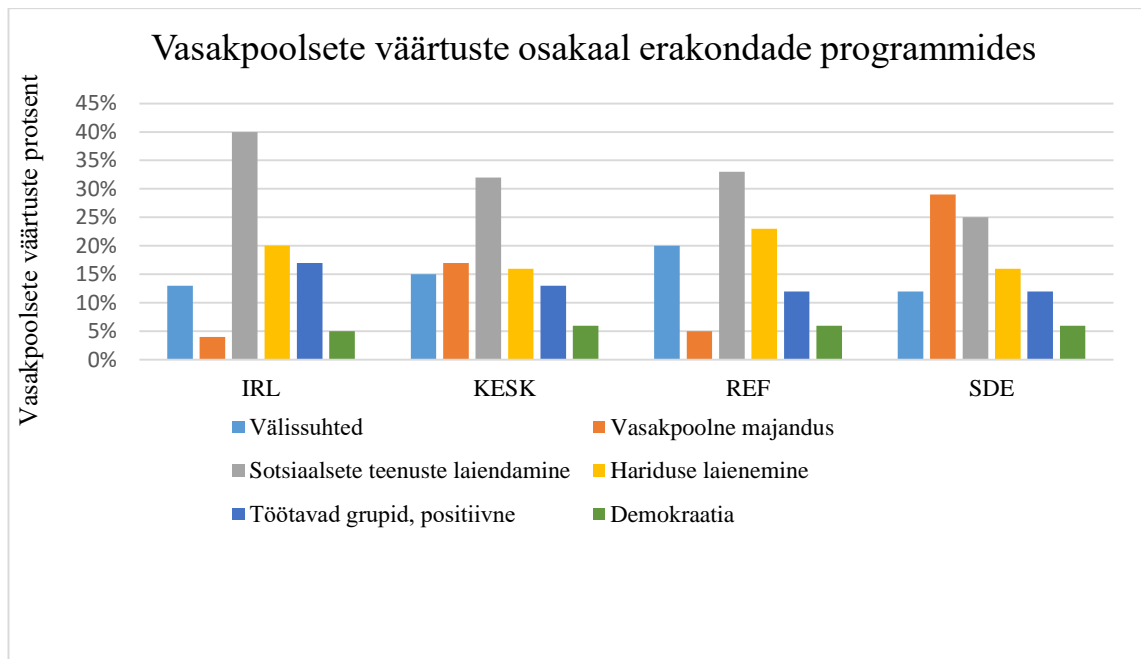
Kontrollitud majandus	6	25	8	32
Natsionaliseerimine	0	4	0	11
Sotsiaalsete teenuste laiendamine	135	111	135	120
Hariduse laienemine	68	55	97	77
Töötavad grupid, positiivne	56	46	48	59
Kokku	333	345	412	479

Tabel 2. Vasakpoolsete lausete ja osalause hulk erakondade 2015. aasta valimisprogrammides.

Joonis 3. Vasakpoolsete väärtuste arv 2015. aasta valimisprogrammides (Allikas: autori koostatud)

Joonisel 3 ja tabelis 2 näha olevate vasakpoolsete lausete või osalause hulk erakondade valimisprogrammides ei tähenda seda, et erakond on ilmselgelt vasakpoolne, vaid näitab kõigest seda, mitu vasakpoolset lauset või osalause erakonna programmis leidis. Joonise 3 ja tabel 2 järgi pole erakonnad omavahel võrreldavad, sest erakondade valimisprogrammide pikkused on erinevad ja seega erineb nendes esinevate vasakpoolsete lausete ja osalause arv. Antud töö eesmärk pole teha kindlaks kui vasakpoolne on üks või teine erakond, vaid see, milles erakondade vasakpoolsus seisneb.

Joonis 4. Vasakpoolsete väärtuste esinemise protsent erakondade 2015. aasta valimisprogrammides (Allikas: autori koostatud)

Joonisel 4 on välissuhte alla koondatud järgmised väärtused: Antiimperialism; Rahu; Internatsionalism, positiivne ning Militarism, negatiivne. Vasakpoolse majanduse alla on koondatud järgmised väärtused: Reguleeritud turg; Protektsionism, positiivne; Majanduse planeerimine; Kontrollitud majandus ning Natsionaliseerimine. Vasakpoolseid väärtuseid on küll kokku 13, kuid need väärtused koondati ühiste nimetajate alla, sest nende esinemise protsent oli küllaltki väike ning antud jooniselt on nii kergem protsentuaalselt andmeid vaadata.

Jooniselt 4 on näha, et pealtnäha kahel parempoolsemal erakonnal jaotuvad vasakpoolsed väärtused suhteliselt ebaühtlaselt. See on tingitud sellest, et nii Eesti Reformierakonna kui ka Isamaa ja Res Publica Liidu kõige tihemini esinev vasakpoolne väärtus on „Sotsiaalsete teenuste laienemine“, mis põhjustab suure kõikumise vasakpoolsete väärtuste hulgas. Kuigi Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammis domineerib üks vasakpoolne väärtus, ehk „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“, siis teised vasakpoolsed väärtused on võrdlemisi madalad, mida on antud jooniselt selgelt näha. Näiteks vasakpoolse majanduse alla kuuluvaid lauseid või osalauseid oli Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammis kokku vaid 4% kõikidest vasakpoolsetest väärtustest. Jooniselt 4 näha olevad vasakpoolsed väärtused pole küll üksteisest kuidagi kaalukamad, kuid selgelt tuleb välja, millised väärtused on erakondade valimisprogrammides populaarsemad.

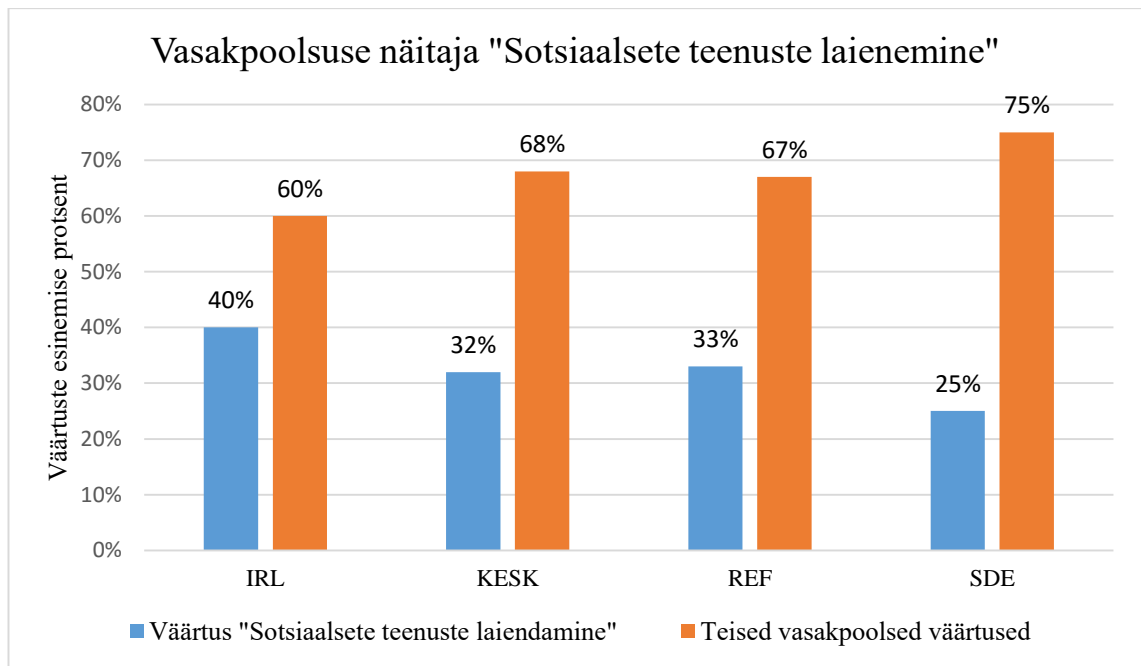
Suhteliselt sama kehtib Eesti Reformierakonna valimisplatvormi kohta, kuid vasakpoolseid väärtuseid esines Reformierakonna valimisplatvormis mõnevõrra rohkem. Siiski on ka Eesti Reformierakonna valimisplatvormis just vasakpoolse majandusega seotud väärtused väga madalad ning moodustavad kõikidest vasakpoolsetest leitud väärtustest 5% ehk sugugi mitte väga palju rohkem kui Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu valimisplatvormis.

Kahe pealtnäha vasakpoolse erakonna vasakpoolsed väärtused jagunevad aga suhteliselt ühtlaselt. Kuigi tabel 2 järgi paistab kohe silma see, et Eesti Keskerakonna ning Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kõige tihemini esinev vasakpoolne väärtus on „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“. Joonis 4 aga näitab, et kõik vasakpoolse majanduse alla kuuluvad väärtused Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisplatvormis moodustavad märgatavalt suure osakaalu kõikidest vasakpoolsetest väärtustest antud erakonna valimisprogrammis. Eesti Keskerakonnal jaotuvad vasakpoolsed väärtused peale väärtuse „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ palju ühtlasemalt, kuigi võiks arvata, et pealtnäha vasakpoolsel erakonnal on vasakpoolse majandusega seotud väärtused rohkem eesrinnas.

Kui võtta aluseks see, et Eesti Reformierakond ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liit on parempoolsed erakonnad ning Eesti Keskerakond ning Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond on vasakpoolsed erakonnad, siis joonise 5 põhjal saab järeldada, et vasakpoolsetel erakondadel on vasakpoolsete väärtuste osakaaluline kõikumine väiksem. Parempoolsetel erakondadel on aga vastupidiselt vasakpoolsete väärtuste osakaaluline kõikumine tunduvalt suurem, sest parempoolsete erakondade valimisprogrammides domineerivad vasakpoolsetest väärtustest peamiselt „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ ning „Hariduse laienemine“.

3.1.1 Vasakpoolsuse kujundajad erakondade programmides

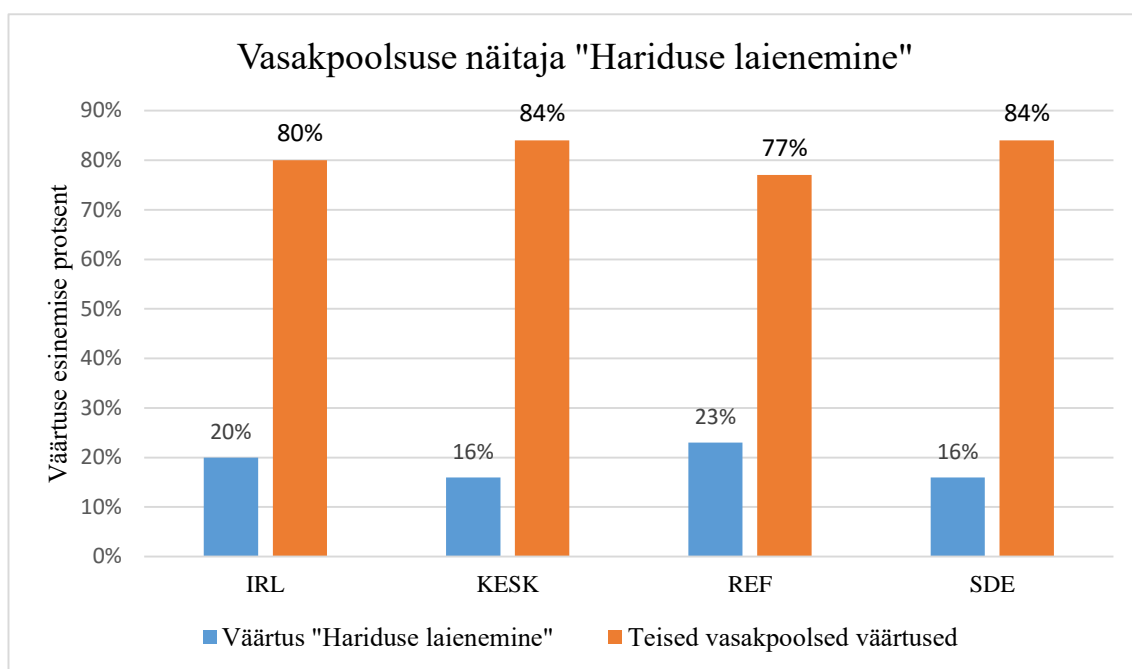
Suurim vasakpoolsuse kujundaja erakondade valimisplatvormides oli vasakpoolne väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“, mida kõikides analüüsitavates programmides esines kõige enam, mis tähendab seda, et kõik neli suuremat erakonda rõhuvad oma vasakpoolsetes omadustes sellele, et ühiskonnaliikmete heaolu parandada just erinevate sotsiaalsete teenuste parandamise läbi. Näiteks muutes arstiabi kättesaadavamaks, edendades sportimisvõimalusi ning arendades sotsiaalseid e-teenuseid (nagu näiteks e-tervishoid või e-maksusüsteem).

Joonis 5. Vasakpoolse väärtuse "Sotsiaalsete teenuste laiendamine" esinemise protsent erakondade 2015. aasta valimisprogrammides vasakpoolsete lausete ja osalauseste seas (Allikas: autori koostatud)

Eesti Keskerakonna programmis oli väärtust „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ kõikidest 345-st vasakpoolsest väärtusest 32%. Eesti Reformierakonna valimisprogrammis esines väärtust „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“, 412-st vasakpoolsest väärtusest moodustab väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ 33%. Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmis leiti väärtust „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ 25% 479-st vasakpoolsest väärtusest. Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit valimisplatvormis esines väärtust „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ 40% kõigist 333-st vasakpoolsest väärtusest.

Joonisel 5 näha oleva jaotuse põhjal võib järeldada, et just parempoolsed erakonnad panustavad sotsiaalsete teenuste laiendamisse rohkem, kuigi võiks arvata, et seda teevad hoopiski vasakpoolsed erakonnad. Joonis 5 näitab, et enim esineb väärtust „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ kõige parempoolsema erakonna ehk Isamaa ja Res Publica Liidu valimisplatvormis. Väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ koosnes valimisprogrammides lubadustest näiteks igasse maakonda viia rohkem arste, et parandada arstiabi kättesaadavust ka väiksemates piirkondades. Samuti lubati rajada rohkem spordihalle, et edendada sportimisvõimalusi.

Joonis 6. Vasakpoolsel väärtusel "Hariduse laienemine" esinemise protsent erakondade 2015. aasta valimisprogrammides vasakpoolsete lausete ja osalausete seas (Allikas: autori koostatud)

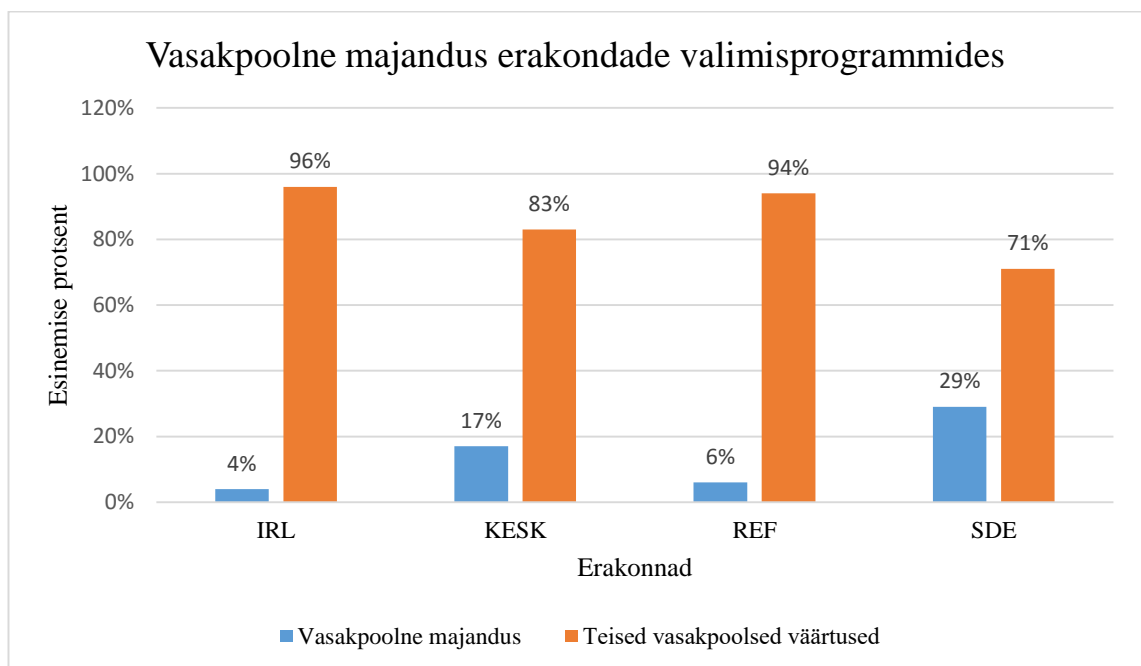
Väärtusele „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ järgnevad kõigis neljas valimisplatvormis väärtus „Hariduse laienemine“, mis tähendab seda, et kõik neli suuremat erakonda soovivad haridust parandada ja edendada. Haridus soovitakse kõigile kättesaadavaks teha, eeskätt pööratakse rõhku parandamiseks puuetega (kas vaimse või füüsilise puudega) õpilaste võimalusi haridust saada. Samuti soovivad erakonnad propageerida elukestva õppe põhimõtet, mis paneks töötajad rohkem panustama enda arendamisse ning uute ametite õppimisse, et praeguse töö kaotamise korral oleks uus oskus ning amet võimalikult ruttu nii-öelda varnast võtta. Samuti oli kõigis neljas valimisprogrammis näha õpetajakutsele au sisse tõstmist ning selle propageerimist.

Eesti Keskerakonna valimisprogrammis esines väärtust „Hariduse laienemine“ kõikidest vasakpoolsetest väärtustest 16%. Eesti Reformierakonna valimisplatvormist leiti väärtust 23% kõikidest vasakpoolsetest väärtustest. Eesti Sotsiaaldemokraatliku erakonna valimisplatvormis esines väärtus „Hariduse laienemine“ 16% kõikidest 479-st vasakpoolsest väärtusest. Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammist leiti väärtust „Hariduse laienemine“ 20% kõikidest vasakpoolsetest väärtustest.

Jooniselt 6 paistab taas silma see, et just parempoolsete erakondade, Isamaa ja Res Publica Liidu ning Eesti Reformierakonna, valimisprogrammides on haridus tunduvalt olulisemal kohal kui vasakpoolsete erakondade valimisprogrammides. Siit võib

järeldada, et parempoolsed erakonnad soovivad rohkem haridusse panustada kui vasakpoolsed erakonnad ning muuta haridus kättesaadavaks kõigile. Parempoolsed erakonnad soovivad edendada ka rohkem sõjalist haridust, mida vasakpoolsed erakonnad väga ei soovi. Seega tulenevad hariduse valdkonnas erinevused ka sellest.

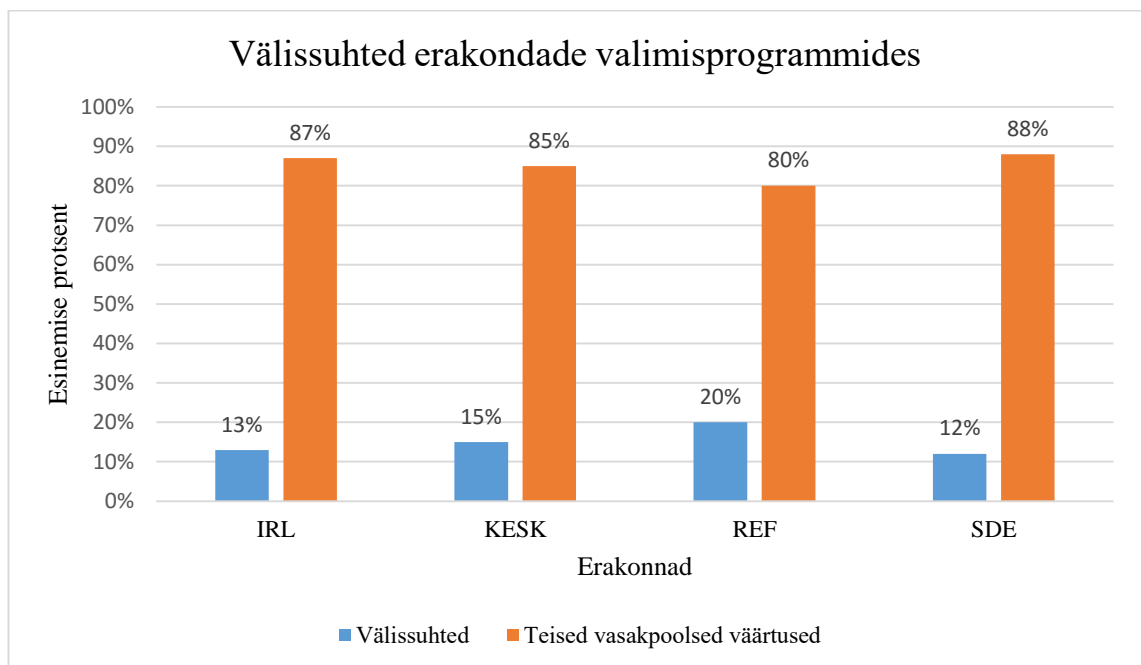
Erakondade suuremad erinevused vasakpoolsuses tulevad välja erakondade järjestusel kolmandas kõige enam esinenud vasakpoolses väärtuses. Eesti Keskerakonnal ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liidul on selleks väärtuseks „Töötavad grupid, positiivne“, kuigi Eesti Keskerakonna väärtuse esinemise protsent on suhteliselt sarnane Eesti Reformierakonna ning Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga (joonis 6). Eesti Reformierakonnal on see väärtus aga „Internatsionalism, positiivne“ ehk positiivne suhtumine välissuhetesse. Eesti Sotsiaaldemokraatlikul Erakonnal oli kolmas populaarseim väärtus „Majanduse planeerimine“, mis koondati vasakpoolse majanduse alla.

Joonis 7. Vasakpoolse majandusega seotud vasakpoolsete lausete ja osalausete esinemise protsent erakondade 2015. aasta valimisprogrammides (Allikas: autori koostatud)

Vasakpoolse majanduse alla kuuluvad reguleeritud turg, majanduse planeerimine, proteksionism, kontrollitud majandus ning natsionaliseerimine. Vasakpoolne majandus tähendab põhiliselt riigi üldisemat soovi majandust kontrollida ja valitsuse õigust midagi omada. Samuti pooldatakse vasakpoolses majanduses kasumi maksustamist ja siseturu kaitsmist. Nagu näitab joonis 7, siis vasakpoolsele majandusele omaseid lauseid või osalauseid leiti enim Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisprogrammist ehk

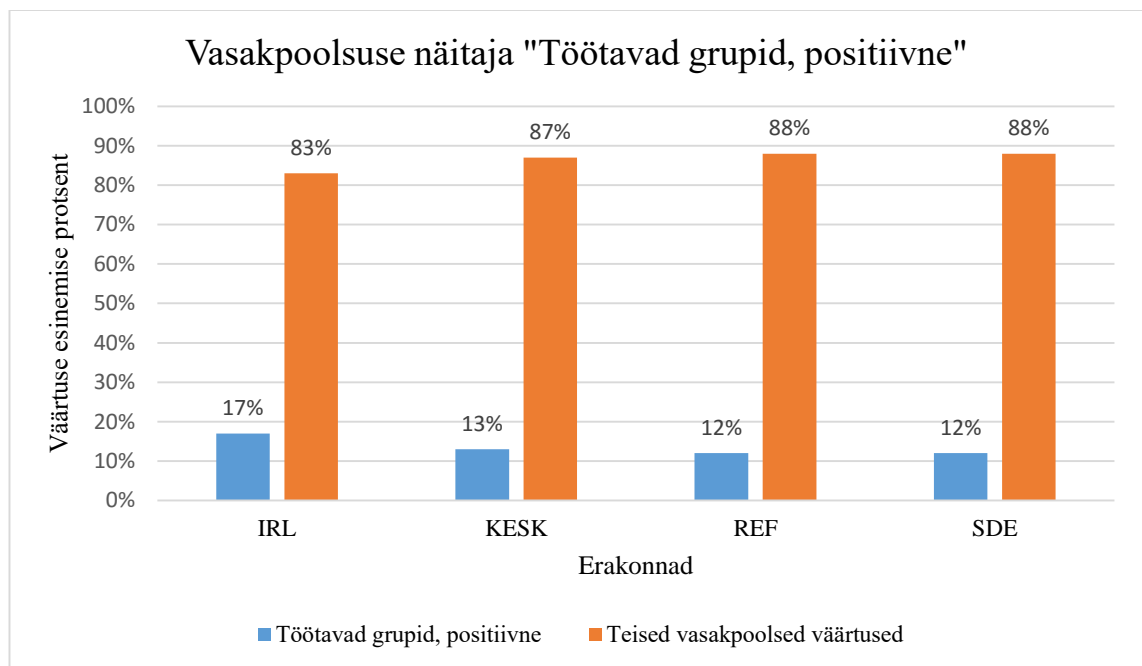
suisa 29%. Vasakpoolse majanduse kategooria põhjal tuleb erakondade erinevus vasakpoolsuses kõige selgemalt välja. Jooniselt 7 võib järeldada, et Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond soovib keskenduda ressursside jaotamisele turumehhanismile vastandudes ning eraldab raha ja muid vahendeid pigem otseselt kui kaudselt. Samuti võib jooniselt 7 järeldada, et Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond soovib otseselt majandust kontrollida. Antud jooniselt tuleb selgelt välja, et parempoolsete erakondade ehk Eesti Reformierakonna ja Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammides leiab vasakpoolsele majandusele viitavaid lauseid ja osalauseid väga vähe. Seda eeldas ka autor, sest tegu on parempoolsete erakondadega.

Joonis 8. Välissuhetega seotud vasakpoolsete lauseite ja osalauseite esinemise protsent erakondade 2015. aasta valimisprogrammides (Allikas: autori koostatud)

Välissuhted erakondade valimisprogrammides on peamiselt igasuguse rahvusvahelise eesmärgi toetamine, rahvusvahelise koostöö väärtustamine ning tahe pidada läbirääkimisi teiste riikidega, et säiliks riikidevaheline rahu. Samuti kuulub selle kategooria alla näiteks välisüliõpilaste ning –töäjõu väärtustamine. Joonis 8 näitab, et välissuhetega seotud vasakpoolsete lauseite ja osalauseite esinemise osakaal oli kõrgeim Eesti Reformierakonna valimisprogrammis. Seda leiti valimisprogrammist 20% kõikidest valimisprogrammis esinenud vasakpoolsetest lausetest või osalauseitest. Eesti Keskerakonna valimisprogrammis esines välissuhetega seotud lauseid või osalauseid 15%, Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisprogrammis 12% ning Erakond

Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammis 13%. Seega on kolm erakonda peale Eesti Reformierakonna internatsionalismi puudutavates teemades suhteliselt ühel meelel. Jooniselt 8 on näha, et Eesti Reformierakond väärtustab välissuhteid neljast erakonnast enim ning ülejäänud kolme erakonna välissuhete pooldamise protsent on madalam. Eesti Reformierakond soovib välissuhetes suurendada Eesti osalust erinevates organisatsioonides ning on suhteliselt positiivselt meelestatud välismaise tööjõu ning välisüliõpilaste suhtes.

Joonis 9. Vasakpoolse väärtuse "Töötavad grupid, positiivne" esinemise protsent erakondade 2015. aasta valimisprogrammides vasakpoolsete lausete ja osalausete seas (Allikas: autori koostatud)

Väärtus „Töötavad grupid, positiivne“ tähendab positiivset suhtumist tööjõudu, töölisklassi ning töötutesse. Samuti kuulub selle väärtuse alla ametiühingute pooldamine, ettevõtluse edendamine ning kõikide töötajate hea kohtlemine. Jooniselt 9 on näha, et Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammist leiab väärtust „Töötavad grupid, positiivne“ kõige rohkem. Ülejäänud kolme erakonna töötavate gruppide väärtustamine on suhteliselt samal tasemel, kuid Eesti Keskerakonnal protsendi võrra kõrgemal kui Eesti Reformierakonnal ja Eesti Sotsiaaldemokraatlikul Erakonnal. Jooniselt 9 võib järeldada, et Erakond Isamaa ja Res Publica Liit rõhub oma vasakpoolsuses pigem töötajate motiveerimisele ning sellele, et võimalikult palju vanusegruppe saaks töötada. Samuti panustab erakond rohkem ettevõtluse arendamisse, töötajate enesearendamisse ning õpilaste praktikakohtade kindlustamisse. Eesti Reformierakond ja Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond rõhuvad oma vasakpoolsuses

aga pigem vastavalt välissuhetele ning vasakpoolsele majandusele. Joonise 9 põhjal võib oletada, et praegu on Erakond Isamaa ja Res Publica Liit suurim ettevõtlust propageeriv erakond Eestis ning seega peaks töötajate ja tööandjatega seonduvaid muutusi enim läbi viima.

Eelneva analüüsi põhjal on nelja erakonna vasakpoolsuse suurim kujundaja väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“. Vaadeldud neli erakonda soovivad oma vasakpoolsuses peamiselt parandada arstiabi kättesaadavust ning edendada sportimisvõimalusi. Arstiabi kättesaadavust soovitakse parandada e-tervishoiu abil ning maakonnasiseste arstide kohaloleku suurendamisega. Sportimisvõimaluste edendamiseks tahetakse rajada rohkem spordihalle ning kergliiklusteid, samuti muuta kehalise kasvatused õpetamise põhimõtteid ja väärtustada rohkem treenerite ametit.

3.2 Järeldus ja diskussioon

XIII Riigikogusse kuuluvad neli suuremat erakonda soovivad parandada ja laiendada sotsiaalseid teenuseid ning haridust. Palju oli näha, et soovitakse propageerida õpetajakutset ning muuta haridus kõigile rohkem kättesaadavaks. Hariduses sooviti enamustes valimisprogrammides suurendada praktilisi oskusi, et inimestel oleks kergem tööturule siseneda. Samuti märgati sportlike eluviiside propageerimist ning suuremat tähelepanu pöörati tervishoiu edendamisele.

Läbiviidud analüüsist tuli välja, et vasakpoolsuse kujundab neljas suuremas erakonnas (Eesti Keskerakond, Eesti Reformierakond, Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Erakond Isamaa ja Res Publica Liit) peamiselt väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“. See tähendab seda, et kõige rohkem soovivad neli suuremat parlamendierakonda arendada arstiabi kättesaadavust, mis hõlmab endas näiteks e-tervishoiu edendamist ning maakonnasiseste arstipunktide suurendamist. Samuti kuulub sotsiaalsete teenuste laiendamise alla sportimisvõimaluste parandamine. Selleks soovitakse rajada rohkem kergliiklusteid ning spordihalle.

Järgnevalt teine kõigis neljas esinenud väärtus oli „Hariduse laienemine“. Seega soovivad kõik neli suuremat parlamendierakonda parandada hariduse kättesaadavust. Tahetakse, et igal lapsel Eestis oleks võimalik saada haridus olenemata sellest, kas ta on puudega või mitte ning eeskätt võimaldada haridus ka puuetega lastele. soovitakse propageerida elukestvat õpet, et inimesed end terve elu vältel arendaksid ning seeläbi kindlustaksid endale sissetuleku ka siis, kui praegune töökoht peaks kaduma.

Erinevused erakondade vasakpoolsuses ilmneseid aga järjestikusest kolmandas väärtuses või kategoorias, mis Eesti Keskerakonnal ja Erakond Isamaa ja Res Publica Liidul oli „Töötavad grupid, positiivne“, mis tähendab seda, et Eesti Keskerakond ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liit erinevalt ülejäänud kahest arendada rohkem ettevõtlust, töötajate motiveeritust ning tagada igas vanuses inimesele töökoht.

Eesti Reformierakonnal oli populaarsuselt kolmas välissuhete pooldamine, seega Eesti Reformierakond rõhub aga pigem Eesti rahvusvahelistumisele ning suhtub välismaisesse tööjõudu ning üliõpilastesse positiivsemalt kui teised kolm erakonda.

Eesti Sotsiaaldemokraatlikul Erakonnal tõi erinevuse populaarsuselt kolmandana välja vasakpoolse majanduse suur osakaal. Seega soovivad. Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisprogrammis keskenduti majanduse planeerimisele ehk turumehhanismile vastandumisele, millele ülejäänud kolm erakonda eriliselt tähelepanu ei pööra. Erakond Isamaa ja Res Publica Liit ning Eesti Reformierakond on antud teema suhtes võrdlemisi negatiivselt meelestatud.

Tulemused on mõnevõrra üllatavad, sest autor arvas, et kolme populaarsema vasakpoolse väärtuse seas esineb ka väärtus „Demokraatia“, kuid see on erakondade valimisprogrammides pigem tahaplaanile jäänud ning autori arvates oleks võinud väärtus „Demokraatia“ olla valimisprogrammides palju kõrgemal kohal, sest kõik neli erakonda on nii oma kodulehel kui valimisprogrammides rõhutanud, et erakond on demokraatlike väärtuste kandja. Väärtust „Demokraatia“ esineb Eesti Keskerakonna, Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ja Eesti Reformierakonna valimisprogrammides vaid 6% kõikidest väärtustest. Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu programmis leiti väärtust „Demokraatia“ kõige vähem, vaid 5%.

Samuti eeldas autor, et rohkem rõhku pannakse valimisprogrammides väärtusele „Rahu“ võttes aluseks selle, et erakonnad on enda sõnul demokraatlike väärtuste kandjad, mille hulka peaks kuuluma ka rahu väärtustamine. Siiski esines Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogrammis väärtust „Rahu“ 4%, Eesti Reformierakonna valimisprogrammis ja Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisprogrammides vaid 3% ning Eesti Keskerakonna valimisprogrammis 5% kõikidest vasakpoolsetest väärtustest.

Kuigi kõikidel erakondadel on esimene kõige enam esinenud väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“, siis autorile üllatavalt on protsentuaalselt antud väärtuse kõige

suurem osakaal parempoolsel Erakond Isamaa ja Res Publica Liidul. Sama kehtib Eesti Reformierakonna kohta, kuid Reformierakonnal on väärtuse „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ esinemise protsent veidi madalam.

Ka populaarsuselt teise kõige enam esinenud väärtuse, „Hariduse laienemine“, protsentuaalne osakaal kõikidest vasakpoolsetest väärtustest oli kõrgeim just parempoolsetel erakondadel ehk Eesti Reformierakonnal ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liidul. Kuid antud väärtuse puhul on Eesti Reformierakonna valimisprogrammis protsentuaalne osakaal suurem kui Erakond Isamaa ja Res Publica Liidul.

Seega võib tehtud analüüsi põhjal öelda, et majandusliku poole pealt on vasakpoolsed vasakpoolsemad nagu seda autor arvaski. Küll aga panustavad parempoolsed erakonnad oma vasakpoolsetes omadustes sotsiaalsetesse teenustesse ning haridusse märgatavalt rohkem kui vasakpoolsed erakonnad.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada, mis kujundab XIII Riigikogusse kuuluvate erakondade vasakpoolsuse, kasutades selleks erakondade valimisplatvorme 2015. aasta valimistel. Töös kasutati erakondade valimisprogrammide analüüsimiseks kvalitatiivset analüüsimetoodit kasutades selleks kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara MAXQDA.

Analüüsides võeti aluseks Euroopa Poliitikauuringute Konsortsiumi (*European Consortium for Political Project*) all tegutsevate MRP (*Manifestoes Research Project*) teadlaste poolt välja pakutud kakskümmend kuus väärtust, millest kolmteist on omased vasakpoolsusele. Väärtused sisestati kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvarasse MAXQDA, kus erakondade valimisprogrammides olevad lõigud, laused või osalaused kodeeriti vastava vasakpoolsusele omase väärtuse alla. See, millist vasakpoolset väärtust esines valimisplatvormis kõige enam, määras erakonna vasakpoolsuse kujundaja.

Antud uurimus oli oluline, et välja tuua, millised on erakondade erinevused nende vasakpoolsuse kujundajates, sest seda ei ole autorile teadaolevalt varem tehtud. Töös saadud tulemuste põhjal on võimalik järgnevate aastate valimisprogramme läbi töötada. Seejärel saab järgnevate tulemuste põhjal analüüsida, kas erakondade valimisprogrammides esinevate vasakpoolsete väärtuste hulk on muutunud ning mis kujundab erakondade vasakpoolsuse järgnevatel aastatel võrreldes 2015. aastaga. Antud töö edasiarendusena saaks uurida hoopis parempoolsuse kujundajaid erakondade valimisprogrammides. Seda selleks, et näha, kui suure osakaalu mingisugune parempoolne väärtus moodustab ning kuidas vasak- ja parempoolsuse kujundajate osakaalud üksteisest erakondade valimisprogrammides erinevad.

Eelnev analüüs näitab, et vasakpoolne väärtus „Sotsiaalsete teenuste laiendamine“ on kõige suurem vasakpoolsuse kujundaja nelja erakonna valimisprogrammides. Sotsiaalsete teenuste laiendamine tähendab nende nelja erakonna valimisprogrammides arstiabi kättesaadavuse parandamist ning spordikultuuri ning –võimaluste edendamist. Samuti oluliseks oli „Hariduse laienemine“, mis oli kõigi nelja erakonna valimisprogrammis populaarsuselt teine väärtus. Tehtud analüüsist selgus, et kõige enam panustavad sotsiaalsete teenuste laiendamisse ning hariduse laienemisse just parempoolsed erakonnad, mis oli autori jaoks mõnevõrra üllatav.

Erinevus erakondade vasakpoolsuses tuli välja populaarsuselt kolmanda väärtuse juures. Eesti Keskerakond ja Erakond Isamaa ja Res Publica Liit soovivad oma vasakpoolsuses edendada pigem ettevõtlust ning tõsta töötajate motivatsiooni, parandada töötajate sissetulekuid ning kindlustada töökoht igale inimesele. Eesti Reformierakonna vasakpoolsuse erinevus seisnes välissuhete väärtustamises ehk erakond tõi oma programmis välja Eesti suurema osaluse rahvusvahelistes organisatsioonides ning on positiivselt meelestatud välismaise tööjõu ja välisüliõpilaste suhtes. Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisprogrammis tõi erinevuse välja vasakpoolse majanduse suur osakaal. Kui Eesti Keskerakonna ja Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu kolmandana enim esinenud väärtus oli „Töötavad grupid, positiivne“, siis ülejäänud kahel erakonnal jäi antud väärtuse protsent suhteliselt madalaks. Sama kehtis ka Eesti Reformierakonna ning Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna puhul, kui pärast väärtust „Hariduse laienemine“ oli populaarsuselt kolmas vastavalt välissuhted ja vasakpoolne majandus.

SUMMARY

Leftism in Electoral Programs of Estonian Political Parties

Purpose of this Bachelor's Thesis was to investigate leftism in the electoral programs of the XIII Parliament of Estonia. This paper focused on the electoral programs of four biggest Estonian political parties. Those parties are Estonian Centre Party, Estonian Reform Party, Estonian Social Democratic Party and the Pro Patria and Res Publica Union.

Data for the analysis came from the electoral programs themselves. To analyse leftism in electoral programs of those four political parties the author used a method developed by Manifestoes Research Project scientists operating under the European Consortium for Political Project. MRP scientists suggest twenty-six emphases, from which thirteen are specific to leftism. Those emphases were inserted in the qualitative data analysis software MAXQDA where sentences or clauses in the electoral programs were dragged to the right emphasis.

Left-wing parties in this study are Estonian Centre Party and Estonian Social Democratic Party. Right-wing parties are Estonian Reform Party and the Pro Patria and Res Publica Union.

The results of this study show that the left emphasis „Welfare State Expansion“ is the biggest leftism designer in the four electoral programs and has the highest percentage in every four electoral program. Welfare State Expansion in those four electoral programs means improving the availability of health care and the promotion of sports culture and opportunities. Also important was the left emphasis "Education Expansion", which in all four electoral programs was the second most popular emphasis. Completed analysis showed that right-wing parties contribute the most to welfare state and education expansion.

The differences in leftism between those four parties came out with the third most popular emphasis. Estonian Centre Party and the Pro Patria and Res Publica Union wish to promote entrepreneurship and raise the motivation of employees, also to secure jobs for every person in Estonia. Estonian Reform Party's difference in leftism consists of valuing internationalism which means that this party wants Estonia's bigger participation in international organisations and is positively inclined about foreign

workers and students. In the electoral programs of Estonian Social Democratic Party the divergence became evident in the category of left-wing economy.

The third most popular emphasis in the electoral programs of Estonian Centre Party and the Pro Partia and Res Publica Union was „Labour Groups: Positive“. The remaining two parties did not value it as much and the percentage of this emphasis was quite low. The same applied to the third most popular emphasis in the electoral program of Estonian Reform Party, in which after the second most popular emphasis “Education Expansion” came foreign relations. In the electoral program of the Estonian Social Democratic Party was left-wing economy the one which was the most popular category after the emphasis “Education Expansion”.

The study shows that the right-wing parties in Estonia are more eager to expand social welfare and education than left-wing parties in Estonia. But as the author speculated, the economy peculiar to left-wing parties dominated in the electoral programs of left-wing parties and in the economy part the right-wing parties did not mention left-wing economy very much in their electoral programs.

This paper consists of three chapters. In the theoretical part of this paper the author shortly describes the content of leftism. This chapter also explains what means analysing leftism and rightism with the electoral programs of political parties and gives a brief overview about the self-determination of political parties.

In the second chapter the author describes the methodology described of the analytical method and introduces slightly qualitative data analysis software MAXQDA.

In the last chapter of this study there is given a complete overview of the analysis, the results and finally conclusions are made.

KASUTATUD ALLIKAD

1. Ball, T., Dagger, R. (1995). „Political Ideologies and the Democratic Ideal“. 2nd ed. HarperCollins College Publishers, New York
2. Bartolini, S. (2000). „The Political Mobilization of the European Left, 1860-1980: The Class Cleavage“. Cambridge University Press
3. Barton, A.H., Lazarsfeld, P.F., Linz, J., Lipset, S.M. (1954). „The psychology of voting: an analysis of political behaviour“. *The Handbook of Social Psychology*, Vol. 2. Cambridge, MA: Addison-Wesley
4. Budge, I. (2013). „The Standard Right-Left Scale“. London: Essex University
5. Caprara, G.V., Vecchione, M. (2015). „Democracy Through Ideology and Beyond: the Values That Are Common to the Right and the Left“. *Československá psychologie*, Vol. 59, Supplement 1
6. Converse, P.E. (1964). „The nature of belief systems in mass publics“.
7. Dinas, E., Gemenis, K. (2010). „Measuring parties' ideological positions with manifesto data“. *Party Politics*, Vol. 16, No.4, pp. 427–450
8. Eesti Keskerakonna kodulehekül www.keskerakond.ee
9. Eesti Keskerakonna valimisplatvorm 2015. aasta Riigikogu valimisteks
10. Eesti Reformierakonna kodulehekül www.reform.ee
11. Eesti Reformierakonna valimisplatvorm 2015. aasta Riigikogu valimisteks
12. Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kodulehekül <http://www.sotsdem.ee>
13. Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisplatvorm 2015. aasta Riigikogu valimisteks
14. Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kodulehekül www.irl.ee
15. Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit valimisplatvorm 2015. aasta Riigikogu valimisteks
16. Evans, G., Heath, A., & Lalljee, M. (1996). „Measuring Left-Right and Libertarian-Authoritarian Values in the British Electorate“. *The British Journal of Sociology*, Vol. 47, No. 1, pp. 93-112
17. Franzmann, S. & Kaiser, A. (2006). „Locating political parties in policy space - A reanalysis of party manifesto data“. *Party Politics*, Vol. 12, No. 1, pp. 163-188
18. Heilbroner, R. (1980). „An Inquiry into the Human Prospect“. 2nd ed. New York: Norton

19. Hug, S., & Schulz, T. (2007). „Left-Right Positions of Political Parties in Switzerland“. *Party Politics*, Vol. 13, No.3 pp. 305–330
20. Kivistik, K. (2007). „Poliitiline teadlikkus ning vasak- ja parempoolsuse sisu areng postkommunistlikus ühiskonnas: Eesti 1991-2007“. Tartu Ülikool
21. Klingemann, H., Hofferbert, R.I. & Budge, I. (1994). „Parties, Policies, and Democracy“. Colorado: Westview Press
22. MAXQDA kodulehekülg <http://www.maxqda.com/products/maxqda>
23. Mölder, M. (2016). „The validity of the RILE left–right index as a measure of party policy“. *Party Politics*, Vol. 22, No. 1, pp. 37-48
24. Pelizzo, R. (2003). „Party positions or party direction? An analysis of party manifesto data“. *West European Politics*, Vol. 26, Issue 2, pp. 67-89
25. Riigikogu kodulehekülg www.riigikogu.ee
26. Toomla, R. (2011). „Eesti erakonnad 2000-2010“. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
27. Toomla, R. (2015). „Meie vasak- ja parempoolsed erakonnad“. *Pärnu Postimees*, 12.02
28. Van der Brug, W. (1999). „Voters’ Perceptions and Party Dynamics“. *Party Politics*, Vol. 5, No.2, pp. 147-169

LISAD

LISA 1. MAXQDAsse sisestatud väärtuste memod

1. Antiimperialism – Negatiivsed viited mõjutusvahenditele (kas poliitilistele, sõjalistele või kaubanduslikele) teiste riikide suhtes. Negatiivsed viited teiste riikide kontrollimisele nagu nad oleks osa impeeriumist. Dekoloniseerimise pooldamine. Pooldavad viited kolooniate suuremale sõltumatusele ja iseseisvusele. Negatiivsed viited imperialistlikule käitumisele.
2. Militarism, negatiivne – Militaarkulude vähendamise pooldamine. Desarmeerimine. „Sõda on halb“. Lubadus vähendada kohustuslikku väeteenistust.
3. Rahu – Rahu kui üldine eesmärk. Uskumine, et rahu on võimalik ja kriise saab lahendada rahumeelselt. Tahe pidada läbirääkimisi rahumeelsete ja vaenulike riikidega.
4. Internatsionalism, positiivne – Vajadus rahvusvaheliseks koostööks. Koostöö mingisuguste kindlate riikidega. Samuti kolmandate riikide abistamine. Ressursside planeerimine maailmas. Rahvusvaheliste kohtute vajadus. Igasuguse rahvusvahelise eesmärgi toetamine. ÜRO toetamine.
5. Demokraatia – Demokraatia kui meetod või eesmärk rahvusvahelistes ja teistes organisatsioonides. Kõikide kodanike kaasamine otsuste tegemises kui ka üldine riigi demokraatia toetamine.
6. Reguleeritud turg – Vajadus regulatsioonide järele, mis soodustaksid eraettevõtteid. Tegevused monopolide ja ettevõtete rühmade vastu ning tarbijate ja väikeettevõtete kaitsmine. Majandusliku konkurentsi julgustamine. Sotsiaalne turumajandus.
7. Majanduse planeerimine – Pikaajaline majandusplaneerimine kas nõuandvas või viitavas vormis. Valitsuse vajadus sellise plaani järele.
8. Protektsionism, positiivne – Siseturu kaitsmine läbi tariifide pikendamise või hooldamise. Teised siseturu kaitsmise viisid nagu näiteks kogusepiirangud.
9. Kontrollitud majandus – Üldine vajadus valitsuse otseseks majanduse kontrolliks. Kontroll hindade, töötasude, üüride jne üle. Riigi sekkumine majandusse.
10. Natsionaliseerimine – Pooldatakse seda, et valitsus midagi omab, kas osaliselt või täielikult. Sinna alla kuulub ka see, et valitsus omab mingisugust maatükki.

11. Sotsiaalsete teenuste laiendamine – Vajadus kehtestada, säilitada või laiendada igasugust sotsiaalset teenust või sotsiaalkindlustussüsteemi. Sotsiaalsete teenuste nagu tervishoiu või sotsiaalkorterite toetamine. Siia alla ei kuulu haridus.
12. Hariduse laienemine – Vajadus laiendada ja/või edendada haridust igal tasemel. Siia alla ei kuulu tehnilised treeningud (nagu näiteks mõne organisatsiooni teaduse ja tehnoloogia areng).
13. Töötavad grupid, positiivne – Positiivne suhtumine tööjõudu, töölisklassi ning töötutesse. Ametiühingute pooldamine. Igasuguste töötajate hea kohtlemine.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

_____ ,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ ,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on _____ ,

(juhendaja nimi)

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus,